

Александар М. Петровић*
Филозофски факултет са привременим седиштем
у Косовској Митровици
Универзитет у Приштини
Косово / Србија

НАЦИОНАЛНИ ИДЕНТИТЕТ И УНИВЕРЗИТЕТСКИ ИЗГРАЂЕНО ОБРАЗОВАЊЕ

Резиме: Национални идентитет подразумева уједињавање народног карактера у физиономске структуре, које нису тек биолошке или физиолошке прираслине, него национални дух. Он обликује и тип универзитетског образовања, дајући му профил, од којег зависи према карактеристичним одликама. Без тих структурација народ бива превазиђен, а без тог профила универзитетски животи постаје насумично препознатљив и безличан. Национални идентитет не угрожава профилисање универзитетског образовања, а реформе које га у својој илаформи игноришу, угрожавају и народ и универзитет. Вођење борбе за вредности народног духа је стваран одговор на изазове угрожавања.

Кључне речи: национални идентитет, универзитет, врсте образовања, обликујући дух

Национални идентитет обезбеђује препознатљивост субјективности народа, његов обичајни дух, без чега се он губи у мору сличности и разлика. Ако разматрања питања народног карактера и његовог идентитета данас звуче старомодно, услед тријумфа бихејвиоризма у психологији и стављања акцента на емпиријски приступ проблемима, то не значи да су и сами проблеми превазиђени. Отуд ваља имати у виду да то не подразумева само типичне и препознатљиве црте, него и структурне облике идентитета у непосредности проблемских склопова који их обликују. Појам националног идентитета у томе се одупире релативистичком подешавању, чак и кад бива поткопан терминолошким средствима његових претумачивања, барем у емоционалном априорију. У живој сили одупирања маргинализацији он је и те како оспособљен за карактеризације метаморфоза значења, с обзиром на интересе који их усмеравају.

Посматрано детаљније, сам изражајни карактер народа и значи обједињене структуре физиогномских квалитета, са вредносним хоризонтом описиване објективности форме односа, који и носи смислене поруке света живота. То се добија из описа чињеничног стања у коме жива бића и живе, поводом радњи које обављају или апелују на предвидиве ангажмане. Стара је истина да одржавање тих устаљених црта карактера, које иначе обликују садржаје појма идентитета, својим темперованим уобличавањима помаже просвета, када освежавајући сећања на догађаје сталним тумачењима доводи до разумевања чињеница које су одређени народ учиниле баш таквим какав је, а не другачијим. Памћење о том факту постојања мора да се негује како би се за такав вид егзистенције знало,¹

¹ Прословљавајући о разлозима за „отпор забораву“, Богољуб Шијаковић је истакао важност памтећег момента у стицању мудрости: „Памет је услов опстанка, а памћење услов историје. Свијест да припадамо конкретној историјској заједници (чије право да буде призната не потребује претходно образлагање) претпоставка је историјске одговорности, која је и синхрона, као одговорност за наше историјско вријеме, и

а највиши вид упамћених знања до сада обликује универзитет, са својим програмима корачања према степенованом утемељивању образовања.

Међутим, данашњи универзитет је у кризи, а она не почива само на томе што је знање доступно „тренутно и свуда“ (на интернет мрежама), али са спорном валидношћу и статусом, него је и у вези са кризом националног идентитета и конституисањем историјских сазнања о бивствовању. Те кризе претпостављају и одређену логику тумачења њиховог смисла. Ако поставимо питање да ли је губљење идентитета кроз утапање у глобалистичке планове обезличености, због евентуално већег материјалног добитка, самим тиме и оправдано, то би подразумевало и компликован одговор. Универзитетски менаџмент одређује и расположивост тзв. људским ресурсима, тако да није занемарив, али квалитет наставе ипак, пре свега, одређују научне заслуге и опредељења. Универзитет и не завршавају сви они који га упишу, него они који се оспособе да га заврше, јер се напорно баве изучавањима и не посустају у студирању. Оријентишемо ли се према синтезама чулних квалитета у нашем опажању стварности, тј. према суштини која је феноменологизована и с тиме напросто одржива као предметива у њој, или према њеним самосвесним извесностима, сасвим је неодрживо схватање доходовног принципа, који би, рецимо, у крајњој линији допуштао и куповину диплома као робе, а на коју би се гледало као и на сваку другу робу. Људи који плаћају и након неког времена добију дипломе, које им омогућавају повољнији социјални статус, могуће је да у високом школству масовних специјализованих школа и нису комплетно штетни,

---

дијахрона, као трансгенерацијска одговорност. Историјска одговорност је важна за конституисање и самоодређење идентитета. И изван поља моћи, у ком се иначе креирају памћење и заборав, свако би радо да нешто заборави. Али храброст суочења са собом и способност покајања много је боља терапија од амнезије.“ (Богољуб Шијаковић, *Ошиор забраву: Неколико /и/о/леда*, Фоча–Београд: ПБФ Св. Василија Острошког; Хришћански културни центар „Др Радован Биговић“, 2016, стр. 7–8).

али на универзитету су то пре неке врсте утвара које се прошверцују из непажње или из коруптивних склоности. Оно што може да забрине је њихова учесталост, као и с тиме повезано опадање смисла за знања које сам универзитет промовише, а са тиме и његов значај. Доходовни принцип који зарад веће зараде не формира оптерећења ни за минималне услове студирања, а готов је да то чини и по цену окрњеног угледа универзитетских наставника, претвара високо школство у хрематистичке организације. Сравнивање програма према хрематистичкој прагматизацији је теже уочљив проблем, али са њиме је такође све спорно и неизвесно.

Оспоравања улоге друштвених наука на универзитету и нису нешто посебно ново. Већ подруг века се доводи у питање њихов статус и карактер, због наводно недовољне строгости, а заправо због потребе за заменом честите парадигме за утилитарну, која либертинистички допушта произвољности и неочигледне облике пристрасности, које су пожељне јер се исплате. И у Немачкој прошлог века био је видљив заокрет ка помодној американизацији, тј. ноншалантности понашања студената према професорима током студирања,² али то због одговорности наставника није условило превелико инсистирање на ауторитету, будући да ни он сам није лишен коруптивних контроверзи око разумљивости припремљених знања предавача, као и око разумевања кроз дискусију. Универзитет негује проучавања и обавештеност, негује знања која значајно одређују људ-

---

² Разматрајући положај умности у доба владавине науке, Ханс Георг Гадамер је приметио још седамдесетих година прошлог века: „Свакако да су обичаји поздрављања најспољашњији у друштвеном животу – то што наша млада генерација нас професоре више не ословљава титулама и најрађе би да нас потапше по рамену, као да смо Американци, не чини ми се никаквим суштинским прилогом реформи универзитета, чак и ако се нема ништа против тога.“ (Гадамер, Ханс-Георг (2000), *Um у доба науке*, Београд: Плато, стр. 31.). Премда болоњска реформа не прописује и овај „американизам“, он се захваљујући медијској ревији снажно одомаћио.

ска бића путем спровођења њиховог начина живота и оријентационих достизања унутрашњих сврха. Говорити о томе као о некој обичној „размени информација“, некаквог бестелесног субјекта са својом околином, или околином других, свакако је погрешно. Будући да кроз формализације епистемолошких приступа ваља да се уважавају и покретне сугестије или кинестезије, заједно са општим чулом, као јединствено повезујућим и условљавајућим по формовање логике разумевања и тумачења ствари у виђењу конкретизације стварности и њеног јединства, његово предметно поље је подручје световања света. То подразумева узимање у обзир свих аспеката тог постојања као света који постоји, а не тек хоризонталних пројекција као сужених представа о њему из збирке чулних утисака полеглих по земљи, или његових површних саставних делова који се технички организују.³ Додуше, ту не треба игнорисати иритације из окружења које нам спроводи чулна осетљивост (поготово она тангирајућа преко покретних сугестија, где су, рецимо, бомбардовања веома убедљива), а које су у превођењу на „азбучник телесности“ довођене до препознатљивости, где нам се даје до знања које би штетне утицаје ваљало искључивати или стављати у заграде, како бисмо се ослободили везаности за њих и свет живота учинили бољим. Отуд би кључна реч универзитетске наставе била одговорност, и то она пред правном државом као изразом достигнуте уса-

³ „Не ради се овдје, дакле, о разрачунавању, а посебно не о оповргавању ове философије (универзалности историје према културним аспектима). Неко опширно одсликавање њених стремљења није без значаја, али оно одвлачи од једног питања: У који водећи аспект је стављено предметно поље философије? Овдје је тема оно универзално, једно, што све преиначује до јединства и обухвата као цјелина бивствујућега... не-погрешив показатељ јесте начин на који се и гдје у повијести философије тражи савјет.“ (Мартин Хајдегер, *Онтологија: Херменевтичка фактичност*, Нови Сад: Академска књига, 2007, стр. 46, 48). Тако дат савет није без карактеристичног момента удостојавања живота у световању света, о чијем суштинском опстанку техничка прихватљивост у модерним научним схватањима мало шта тежи да разуме, као и да поручи.

вршености обичајне оформљености народног духа и најдубље потребе самог унутрашњег идентитета нације.

Оно што изнутра кочи формовање активних синтеза које саморазумљиво интегришу идентитетски суверенитет, јесу пасивне синтезе настајале васпитавањем од раног доба. Условљавана образовањем које указује на привид суверенитета активног субјекта, естезиолошка стања духа су као рефлектована утисцима (не по хјумовском емпиризму, где су утисци одсечени од света, него), датим према дејствима израза у облицима и везама што представљају смисао затечености у свету, грађена према оријентационом скелету духовности, који никако не ваља да се потцени.⁴ Западајући из непредвидивости једне ситуације у другу, измиче нам она перспектива из које бисмо могли да сагледамо све ситуације, али њихова продуктивна експликација у огледалу разлика нуди катоптрику слике бивствовања у универзалнијем смислу. С тиме дешифрујемо настале ситуације у догађајима који се збивају, крећући се ка суштини њихових одређења у рецентној форми опстанка ситуативности социјетета, који није лишен властитости присуства. Метод експликације ту је засигурно продуктиван, јер са смис-

⁴ Хусерл је давно размотрио улогу пасивне синтезе у тзв. психичкој историји субјекта активности (Husserl E.: *Analysen zur passiven Synthesis*, Husserliana XI, M. Nijhoff, Den Haag 1966), примењујући је на анализу феномена чулности у чисто естетској димензији домена фикције, схватајући појам естетског слично Кантовим одређењима из *Кришке моћи суђења* (краљ на сцени је репрезентација правог краља по краљевској одећи, према којој се мења и глумац, па кад сиђе са сцене оставља ту одећу у гардероби, и облачи ону обичног човека). Естетски утисак у фиктивности није побркан, јер репрезентација представљања прихвата уживљавања у дочараност, као оприсутњења садржаја с којима се у овом случају износи суштинска одлика уметничког акта. Ту улогу имају и сугестије из детињства које беспоговорно прихватамо, а тако и све оне које не пропитујемо и мисаоно не тематизујемо. Мисаона тематизација значи карнално опремање тог скелета, облачење појмовног нацрта у месну егзистенцију датости појава и њихову стварност по сраслости са светлом и тлом, тј. светом и световном димензијом присуствовања.

лом исказних дејстава у исти мах исказује и изванредан модус бивствовања, чинећи прегледнијим садржински условљавану развојност упамћених и рашчлањених онтичких момената, са чиме се избегавају рационалистичке једностраности или западања у петрификације немислећих дискурса.

Ако пођемо од духовног лика Европе, где се макар топографски налазимо, требало би да и ми сачињавамо историјски део њеног идентитета. Едмунд Хусерл је у својим предавањима у Бечу 7. и 10. маја 1935. г. утврдио да је он препознатљив,⁵ казавши с тиме да Европа постоји само ако има иманентну телеологију у виду развоја људи у слободном обликовању егзистенције из идеје ума, са чијим ентелехијама бивају прожети преображаји и дат смисао таквом развоју. У том смислу ваннаучна култура је дело човека у коначности, а подвргавање целе емпирије идеалним нормама и универзалном грађењу става с обзиром на целину представља философија усмерена ка бесконачним задацима. Међутим, тај духовни лик Европе је поприлично таман, јер је његова логосност или рационалност порађавана уплитањима натурализација и објективизација, показујући далеко веће успехе у расулу одговорности, насталом услед нетрпељивости према духовности. Такву нетрпељивост показује агресивност испољена у оба светска рата, као и разбијање бивше Југославије и бомбардовање Србије крајем прошлог миленијума. У томе су тзв. европске вредности, заједно са представама о смислу друштвеног живота, пале на ниже

⁵ „Под називом Европа мисли се на јединство духовног живота, деловања и стварања: са свим сврхама, интересима, бригама и напорима, са сврховитим творевинама, институцијама, организацијама... У духовном смислу Европи очито припадају енглески доминиони, Сједињене Државе итд., али не и Ескимима, или Индијанци вашарских менаџерија или Цигани, који стално лутају по Европи.“ (Husserl, E.: *Die Krisis der europäischen Menschentums und die Philosophie*, im Husserliana VI: *Die Krisis der europäischen Wissenschaften und die transzendente Phänomenologie*. Eine Einleitung in die phänomenologische Philosophie, /hrsg. Von Walter Biemel/ Martinus Nijhoff, Den Haag, 1962, S. 319)

гране, оне ближе недовољној описмењености у логичкој синтакси као и смислу постојања друштвеног бића, о чему сведоче и учестали постмодернистички напади на све што је разумно и логично. Утолико је важно да и ми одржимо оне вредности које смо градили према стандардима међународног права, а које почивају на самобитности културе националног идентитета, по природи утицајне и на пољу универзитетске просвете, колико год да у томе посртали и бивали дезавуисани.

У земљама где живе Срби Универзитет је доживео своје трансформације, захваљујући адаптацији на полуге моћи које је установила тзв. Нова Европа у трећем миленијуму, износећи концепцију Болоњске декларације као завршни ударац делу света који је био несклон погрешним рационализацијама и пратећем варварству анализа обичајности објективног духа. Као програм експерименталног типа који економски развијене земље могу да селектују и промовишу без оштећивања оног до чега иначе држе у свом високом школству (значајне универзитетске установе су од такве примене поштеђене), тај болоњски процес је као очигледно неозбиљан претпостављао двоструке стандарде примене, а за мање и економски неразвијеније земље, због нужних рационализација, показао се и као изразито штетан.⁶ У том смислу ни српски идентитет није изостављен у редоследу оних које је ломила грчевита похлепна рука глобалистичких установљавања нових светских поредака, као неолибералистичка трансформација владајућих капиталних односа политике и моћи у данашњем свету. Сукоб ових сила у њему је незауостављив.

Поредак у свету, оличен у међународном праву, агресивно је нападнут управо уигравањем бојеве моћи чланица северноатлантске алијансе над небом Србије и Црне Горе, ломећи га бесомучним обрушавањем летилица велике разорне снаге, где се није штедело ни на бомбама са осиромашеним уранију-

⁶ Милан Узелац, *Филозофија образовања*, Београд: Завод за уџбенике, 2016, стр. 31–36.

мом. Након тог посејаног зла, у постбомбардерски период је спадало и национално обезличавање, као саставни део спровођених акција у научно-просветној сфери друштвеног живота, када је подривање националног идентитета наступило као амбијентална „нормална ствар“ (кривљење историјских чињеница, прекрајање историје које допушта узурпацију језичких особености и споменика културе, разарања и отимања светиња, итд.). Не мање важно јесте подривање обављано и кроз провизорне бизнис планове и политички маркетинг прагматизовања технолошких патената, где је високо школство системски постављано у оквир збивања коме мора овако или онако да се повинује и прилагоди, тј. да се укалупи и петрификује. То није остало резервисано само за нас, будући да су слична искуства постала већ и пословична.⁷ Делотворни инструменти политичко-привредног агенса су поготово данас веома распрострањени, а технолошки учинци су више него очигледни свуда у свету.

Показало се да и није толики проблем везан за међународну сарадњу, што је и могло да се очекује с обзиром на агресију пре 20 година, као и касније испољени анимозитети према Србији у дипломатском, економском и пропагандном домену, поготово везани за отуђивање саставног дела Србије,

---

⁷ Тако сам савет није без карактеристичног момента који захтева удостојеност, о чему је и познати немачки професор из Хајделберга, још половином прошлог века, написао следеће: „Из наслова ‘Хегел и Грци’ обраћа нам се целина филозофије у својој историји, и то сада, у време када распад филозофије постаје очигледан; јер, филозофија се сели у логику, психологију и социологију. Те самосталне истраживачке области обезбеђују себи све већу важност и многострук утицај као функционалне форме и делотворни инструменти политичко-привредног света, то јест света који је у суштинском смислу технички.“ (Мартин Хајдегер, *Пушњи знакови*, Београд: Плато, 2003, (Хегел и Грци), стр. 375). Делотворна инструменталност која подразумева доходовни принцип као владајући, и по-ставља ствари онако да могу да се препознају као технички прихватљиве. Изгледа да је оно што преостаје ван те праксе такође од раније оцењивано као уска езотерија.

наше покрајине Косова и Метохије. Ваља констатовати да је далеко тежи проблем одомаћивање занемарених резултата културне историје (што је и израз рада многих универзитетских наставника, чија су размишљања и дела у социјалном животу скрајнута), тако да се он у атмосфери јавности данас једва примећује. Потиснут је индустријом забаве, кроз перпетуисања неугледних склоности, које с том индустријом спроводе провидне спектакле и производе тзв. разбигриге од досаде, коју не потцењујемо.

Ако се не гледа на самосвесну мањину, која је астенична и малаксала, српска етосна вертикала је медијском индустријом сломљена и полегла по дну црнице живота. Из духа самопорицања и самопрезирања, манифестујући страдавања душе у судару са грубошћу, саможивошћу и неправичношћу човековог карактера, наша родна и плодна земља претворена је у поприште читих, а онда и латентних сукоба и раздора. Човек се више не васпитава за здравоуман и леп живот, него тек за површно образовање, готово обуку у оспособљавању за достизање употребних вредности, које се више не доживљавају као скандалозна инструментализација самог знања. То је могуће отуд што та знања у себи више не носе ентелехичне садржаје, нису повезивана са смислом и карактером слободе наше властите егзистенције, па њихова хетерономна природа развија тек употребну страну рационалности, са хиперболичком сумњом у све што је несклоно поривима грабљивости.

У борби за опстанак, из застрашености и похлепе, наш данашњи човек се инструментализује до утилитаристичких димензија, са поспешивањем раста приземних и ниских инстиката, што не воде будућем општем благостању, него управо фаворизацији предаторских склоности. Кроз бујице бешчашћа усмерених и даљински диригованих утицаја, сручује се на крхкост националног духа и мисаону узвишеност човека права натурализована стихија, која придављује сваку искреност и лепо осећање у непосредности живота. Свакодневица је узаврела од учесталости непристојних оспоравања, било кроз

мишићне тренинге власти у интересном дисциплиновању народа (када демонстрира на улици), или кроз међународне притиске у којима власт радо пропушта ударе да их амортизује народ, све до степена самопрезирања.

Природа народног идентитета ипак није толико неуништива да може да отрпи баш све, а посебно је осетљива на неодговорне реформе високог школства и релативизовања карактера знања која се препоручују на усвајање. Оно што јесте (јестественица), која је доскора била виђена у светлу саморазумљиво суверене феноменологизоване телеологије, онедавно се редизајнира, а суштина природе као кретање и мировање се разубуђује у низове релативизујућих покретних слика (у естетичку кинематографију). Нека пластичност приказа њеног историјског настанка научно-технички прилагођеном сликом космоса у естетици иконокластичких фиктивних замисли, не може да се усагласи са оном ентелехијом микрокосмичких правилности у створеном свету, које се такође научном верификацијом откривају у биолошким одређењима бића (у правилности ДНК записа). Тек то полаже право на уверљивост, докле се може сагледати или интуитивно доживети, тј. кроз мисаоно искуство осетити сама ствар по невидљивој сагласности средишта света. Права слика света је ту пре свега обестварена, у хајдегеровском „добу слике света“ она је нешто без предметних датости или ствари, а научне метафоре о њој своје исходе имају у превазиђеној структури свакодневног опажања, облачећи се и у докетистичке ставове разних прехришћанских и неофитских религиозних убеђења.

Склоност посвећивању изабраним конгломератима неких религиозних учења који се симпатишу и претпостављају целовитости верских учења (јеретичност), као и секташким организовањима у култне кланове, такође је узела маха. То умногоме може да се захвали и ослабљеном деловању националног идентитета, па се ретко или никако наилази на контрааргументовања при туђинским нападима на српско правослађе (недавни напад уважених функционера ММФ у лон-

донском „Тајмсу“, који су у нашем православљу видели главну полугу инструменталног догматизма као разлог за српску заосталост уопште), или у нападима на национални дух уопште као на агресиван, приглуп и недостојан по природи.

Овде је могуће само сузити аргументе по вертикалном пресеку и средствима херменеутичке логике пружити разлоге за оповргавање таквих ставова, а на чији се утицај може рачунати тек након покајничког преумљивања новонастале атмосфере идентификације са негативностима, са очекујућим исходом уравнотежавања и очврслости. Херменеутичка конкретизација, као процес разумевања, вазда се и односила на сагледавање конститутивне улоге људске свести, као јасно издвајаних феномена егзистенције, као и на функционисање психичких структура. Вишак вредности и вишак времена слободан од радних процеса, по правилу не упућује на боље образовање, него на утапања у разбигриге и разне „хобије“ као хабитуалности опстанка. И Јан Паточка је констатовао како је још у 19. веку Серен Кјеркегор видео појам досаде као „корен естетског става, оне несталности која није у стању да пусти корен у постојању, јер је отуд прогони досада“,⁸ што улази у корпус херменеутичких искустава са светом који није довољно разумљен у контингентности свег збивања, са напуштањем традиције проузроковане Великим ратом у контексту индустријализације, тј. као фактора који дубоко одрешује од стварности универзалну науку о духу. Стога је Паточка држао да је одговорност оно што фали савременој „слици света“, и то не само у просечности, него и уопште.

Искакање из колосека здравоумног и осмишљеног живљења на пољу световног земаљског битисања, или духовног живота који у себи сажима пуноћу људскости у телесном облику, по Јану Паточки је заводљиво обмањивање оним што

⁸ Паточка, Јан (2013), *Избор из философских сѝиса (Јеретички есеји о философији повести: Да ли је техничка цивилизација назадна и заштио)*, Нови Сад: Академска књига, стр. 166.

лишава непролазности и нераспадљивости, што се ускраћује и оставља у унесрећености и јадима. Повођење за примамљивим стварима је наивно као код детета у слабости према слаткишима, али и грешно у одраслој доби, где често подразумева и кајање у вајкању да се ефекти нису познавали. Битијни квалитет и духовни преображај је у том смислу једини који може да понуди излаз из невоље, у овим нашим временима ослабљене вере и мисаоне свести, уталитаризације рационалности и суочавања са прелогичним основима света живота, преко биолошке или физиолошке равни.⁹ Етосно подизање и мисаоно преумљивање су неопходни за превазилажење таквог стања непознавања света живота, а оно изискује допунску енергију и неподељено мењање целог човека, као регенеришућег субјекта и преобликујуће личности. Мисаоно преумљење и етосни преображај указује на осмишљавање властитости живота као мудрости живљења, уношењем у њега образовних вредности и чинилаца који красе сваки самобитан и слободан народ у свету. Универзитет је у својим хуманистичким засадама неговао мудрост виђену у вредности самоспознаје, процене смис-

⁹ Једна од познатих формула које је спроводио Аристотел ради одређивања свестраности својих расуђивања у „Метафизици“, гласила је да се то постиже достизањем изворног својства бића: „уколико је оно биће, а не уколико је број, или линија, или ватра“ (*Aristotelis Metaphysica*, *recognovit brevique adnotatione critica instruxit W. Jaeger, Oxonii, 1978* /prevod B. Gavela, Bgd., 1975; T. Ladan, Zgb., 1987. /Г2, 1004^b6/). Јер, „ниједна од ранијих наука не посматра биће као биће уопште (καθόλου), него се тичу делимичности бића“ (*Aristotelis Metaphysica*, *recognovit brevique adnotatione critica instruxit W. Jaeger, Oxonii, 1978*. /Г1, 1003^a23–5/). Отуда је по Аристотелу исконска или архичка наука неко свеопште истраживање о бићу као бићу (бити-ју), које се разликује од било које делимичне науке, која као таква посматра биће само утолико уколико се оно односи на одређени род, па је за Аристотелову првобитну науку карактеристично да захтева свеопштост, или универзалност појма, логосности бића, са припадним садржајима. У том смислу би само карактерисање бића без универзалности поимања према првој суштини (личности: Калија, Платон, Сократ), било подтеоријско или тек физикалистички окрњено сагледавано.

ла слободне властитости опстанка, а она је подразумевала и сазнања о њему у виду васпитне свести о манама, слабостима и мањкавостима обичајности, као објективног духа народа, према карактеру и менталитету. Самоостваривање унутар те обичајности подразумевало је слободу кроз право на критику, на дијалогичку могућност исправљања грешака у становишту које се заступа. Слободан живот никад и није подразумевао мизософску антиинтелектуалност униформисаног мишљења, али ни раздоре у заједници.

Свет живота је великим делом интеракција и познавање другог, блиског и далеког, пријатељства и индиферентности у социјалном окружењу, које почесто излаже баналности, али такође и подстиче осмишљавања да се енергијом самосвесне умности покрене процес сопственог умног и мисленог преображаја (који иде и до освећења и обожења), а то заузврат подиже и људско самопоштовање. У свом животу и понашању у пракси, човек је постављен у ситуативност опстанка условљену устројством властитог бића и настројеностима које сежу из начелних опредељивања у генералној животној оријентацији. Она се не задовољава тек речима или реченичним изјавама, него надгледа њихов смисао, тј. практично процењује оправданост или неоправданост смерница кретања мисли у разумљивој комуникативности. У том смислу је човеков етос у том практичком виду израз одговорности пред тајном суштине живота и бивствовања, као изричит вид духовног чиниоца у том истом животу, коме је теоријско становиште највиши његов израз, дат као приказ суштинског односа према свету живота као таквом.

Духовним узлетима као понесеношћу енергијом мисли и дела, настало је, уосталом, и све велико и значајно у историји бивствовања човека на земљи. Стремљења и залагања у напору и умећу подржаним проницљивим расуђивањем, или подвижима пријемчивости на идејне импулсе са којима су настајала обличја света живота, државе и културе, остварују се и ове испрва невидљиве вредности у веома профанизованом свету

испуњеном лажним универзализацијама. Ваља се сетити да је етосна и есхатолошка потка историје догађања, која је најкасније након Косовске битке 1389. г. уливена у обичајност нашег народа, происходила из темељних црта односа према свету и животу, са својим неусловљеним извориштем као суперлативом егзистенције, најбивствујућијим бићем, које предањски именујемо појмом Бог, а у новије време као Великог Другог и, непосредније, Господом Исусом Христом.

Наша готово заборављена традиција, нарочито светосавског православља, истицала је потребу човека да отвори духовни прозор у онострано, да се суочи са иперватичним битијем и оживи у замрлости кроз чежњу за вечним и бесмртним животом. Осећај посебне вредности и достојанства човека као Божје тварце, са мишљу о вишем позвању и сврхама постојања, вазда је зрачио на односе са светом и природом, надахњујући саме претпоставке оријентације у живљењу. Што се тиче Универзитета, то је оријентисаност на опскрбљивање енергијом, да се истраје у припреми предавања која су резултат обликованих истраживачких активности, проучавања која су удаљена од произвољних ћаскања, као и окренута продубљивањима стигманих знања, те ка студиозном разумевању код студената, у слободи њиховог критичког усвајања. Критичко усвајање знања претпоставља и свој највиши облик, продуктивну експликацију, тј. ону дилтајевску стваралачку експликацију, као изражавање у ономе што је схваћено (попут извођења музичке партитуре), кроз садржавање различитих могућности по идејама у настајању, путем артикулације оног што се изражава.

Код нас, традиционално, ту улогу има беседа, и њу је тешко слушати без надахнућа Муза (посебно Клио и Мнемосине, историје и сећања), или без музичке (или језичке гестикулативне) подршке, у варијабилном тоналитету излаганог. Одвајкада су памћења вредности регистрована и у данас изобичајеној гусларској уметности, која подсећа на велико хомерско доба у древној Јелادي, према угледу рапсода који су ту традицију преносили заједници. Када је њихов утицај одменила беседа, а

њу медијска излагања са свим пратећим информативним деформацијама, отада нам национални идентитет осцилира између идентификације са агресором и прихватања свега страног, ма колико оно било квалитативно ниже од оног што је код нас већ одавно квалитативно достизавано. Продори на пољу исправнијих процена још увек нису нарочито подржавани ни од најупорнијих административних актера друштва, тако да квантитативни услови евалуација сачињеног чине оно поравнавање које у друштвено-хуманистичким наукама управо тежи да буде избегнуто. Остаје нам да се надамо да ће сувисли аргументи, који се већ подруг времена износе у јавности, нешто да промене у том погледу.

ЛИТЕРАТУРА

- Aristotelis Metaphysica* (1978). *Recognovit brevique adnotatione critica instruxit* W. Jaeger, Oxonii; /prevod B. Gavela, Bgd., 1975; T. Ladan, Zgb., 1987. S. Blagojević, 2008/.
- Гадамер, Ханс-Георг (2000). *Ум у доба науке*. Београд: Плато.
- Diels, Hermann (1971). *Die Fragmente der Vorsokratiker*, I–II, Berlin, 1906². /Vol. I–III, 15. Aufl. Dublin-Zurich/, (Херман Диелс, *Предсократовци I–II*: Фрагменти, 1. Свезак, Загреб: Напријед, 1983).
- Керовић, Радивој (2019). *Преумљење и српско сџановишиће*. Бањалука: Графид.
- Паточка, Јан (2013). *Избор из филозофских сџиса* (Јеретички есеји о филозофији повести: Да ли је техничка цивилизација назадна и зашто). Нови Сад: Академска књига.
- Хајдегер, Мартин (2001). *Бишак и време*. Београд: Службени гласник /прев. Милош Тодоровић/.

- Хајдегер, Мартин (2007). *Онтологија: Херменеутика фактичности*, /прев. Часлав Копривица/, Нови Сад: Академска књига.
- Хајдегер, Мартин (2003). *Пуџни знакови*. Београд: Плато.
- Узелац, Милан (2016). *Филозофија образовања*. Београд: Завод за уџбенике.
- Шијаковић, Богољуб (2016). *Оштор забраву: Неколико /и/оїле-га*. Фоча–Београд: ПБФ Св. Василија Острошког; Хришћански културни центар „Др Радован Биговић“.

Aleksandar Petrovic, PhD

NATIONAL IDENTITY AND A UNIVERSITY BUILDING EDUCATION

Summary

National identity means unity of populate character in the fisiognomical structures, who are not the biological, nor physiological epigenic structures, sed a national spirit. He buildings also the type of the university education, and give to him a profile, by who he depends throw characteristic impulses. Without that structurations the nation stay overcome, and without that profile university stay random specific and shapeless. National identity not deprived a relieve of university education, and reforms who ignore him in them platform, disadvantaged a nation and university. Wage struggle for the values of national spirit is real answer on the chellendges of depriving.

Key words: *National identity, University, Types of education, Building spirit*